

Hans Adam II. slaví. Dožívá se sedmdesátky

Vládce liechtenštejnského knížectví oslaví v sobotu významné jubileum. Jeho rod je spjatý se zámky ve Valticích, Lednici či Janohradem

PAVEL JURÍK

Vládoucí lichtenštejnský kníže Hans-Adam II. oslaví v sobotu své 70. narozeniny. Kulaté jubileum je vhodným důvodem k bilančování nejen jeho 25 let dlouhé vlády, ale také česko-liechtenštejnských vztahů, které byly normalizovány v září 2009. Letos také uplyne 70. výročí další události, která ale poněkud kalí jinak dobře se nově rozvíjející vztahy obou zemí a rodu Lichtenštejnů.

Před 70 lety 14. února 1945 se v Curychu narodil prvorozený syn lichtenštejnského knížete Františka Josefa II. (1906-1989) a kněžny Georginy rozené hraběnky Wilczekové (1921-1989), Johannes Adam Ferdinand Alois Josef Maria Marko d'Aviano Pius. Své jméno Hans-Adam II. dostal podle vzoru zakladatele lichtenštejnského knížectví knížete Hanse-Adama I. (1662-1712).

Již od vzniku lichtenštejnského knížectví v roce 1719 byli Lichtenštejnové zavázáni privilegiem císaře Karla VI. podílet se na financování nákladů této tehdy velmi chudé země z výnosů svých majetků na Moravě. Činili tak až do 2. světové války. Za první pozemkové reformy Lichtenštejnové přišli o 60 procent pozemků v ČSR (což bylo vysoko nad průměr). Teprve po pozemkové reformě ČSR navázalo v srpnu 1938 diplomatické styky s knížectvím.

Ačkoliv bylo Lichtenštejnsko v obou světových válkách neutrální zemí a v roce 1939 neuznalo vznik protektorátu Čechy a Morava, byli všichni lichtenštejnští občané mající majetek v Československu v roce 1945 označeni za Němce a jejich movitý i nemovitý majetek byl zkonfiskován. Lichtenštejnové tak přišli náhle o 80 procent svého majetku a rod i stát se dostal do hluboké finanční krize. Československo a Lichtenštejnsko se poté navzájem neuznávaly více než 60 let.

Lichtenštejnsko se otevřelo světu

Naděje Hans-Adam dostal do kolébky i zemí se vzdělaným a zručným obyvatelstvem, minimální byrokracií a díky tomu i nízkými daněmi. Tato kombinace podpořila poválečný rozvoj lehkého průmyslu a strojírenství, které jsou dodnes motorem růstu životní úrovně v knížectví. Nicméně Lichtenštejnové finanční krizi překonali až koncem 60. let. Do té doby museli prodat část pozemků v Rakousku a některá cenná díla ze svých sbírek.

V roce 1969 absolvoval na univerzitě v St. Gallen ekonomii podnikání a národního hospodářství a poté absolvoval praxi v bankovním centru v Londýně. V roce 1967 se kníže oženil s hraběnkou Marií Kinskou (* 1940 Praha), se kterou má tři sny a jednu dceru.

V roce 1970 mu otec uložil reorganizovat správu rodinného majetku v Rakousku a Lichtenštejnsku. A výsledek se dostavil, knížecí hospodaření se konečně po desetiletích ztrát dostalo do plusu a začalo růst. Jeho nemocný otec ho v roce 1984 jmenoval regentem.

V říjnu 1989 zemřela jeho matka a o necelý měsíc později i otec. Nyní již vládnoucí kníže z Lichtenštejnu Hans-Adam II., vévoda opavský a krnovský, hrabě z Rietbergu, prosadil nejen vstup své země do OSN, ale také do Evropského hospodářského prostoru. Země závislá z 90 procent

HLAVA MONARCHIE. Vládoucí lichtenštejnský kníže Hans Adam II. oslaví své sedmdesáté narozeniny. Foto: Deník/Petr Vlasák

na exportu potřebovala zajistit export bez celních bariér v Evropě.

V letech 1992-2003 musel řešit ústavní krizi. Někteří politici navrhovali revizi ústavy z roku 1921 a omezit práva hlavy státu, který by pak plnil jen reprezentativní roli. Kníže požádal voliče o více pravomocí, aby mohl lépe chránit dlouhodobé zájmy státu a jeho občanů a eliminovat populistické kroky některých politiků. Občanům ale nabídl přímou demokracii, která jim dala právo například i odvolat panovníka nebo zrušit monarchii, pokud jim nebudou dobře sloužit.

O změně ústavy rozhodlo referendum 16. března 2003, kterého se zúčastnilo 88 procent voličů! Více než 64 procent voličů souhlasilo s rozšířením pravomocí hlavy státu, 20 procent chtělo ponechat dosavadní pravomocí a jen 16 procent je chtělo omezit. Vládnoucí kníže sice může od roku 2003 vetovat jakýkoli zákon, ale může být přehlasován referendem, které iniciuje vláda, parlament nebo voliči.

Problémy státu a jeho budoucnost

Podobně jako jeho otec i kníže Hans-Adam II. se rozhodl předat plnění denní agendy hlavy státu svému nejstaršímu synovi ve chvíli, kdy je byl schopen převzít. V srpnu 2004 se těchto úkolů ujal korunní princ Alois (* 1968).

Kníže Hans-Adam II. prosazuje již od počátku 90. let decentralizaci politické moci na úroveň obcí a regionů. Za optimální považuje, pokud si stát nechá pouze ty funkce, které nikdo jiný nemůže vy-

konávat lépe (obrana, zahraniční vztahy, soudnictví apod.). Stejně dlouho kritizuje populismus některých politiků v zahraničí, kteří prosazují vizí sociálního státu „za každou cenu“, slibují před volbami téměř nespílitelné a jen zvyšují státní a obecní dluhy, které bude obtížné splatit. Jejich politika také omezuje porodnost, protože pro jedny je příliš nákladné vychovávat děti a pro druhé je příliš jednoduché spoléhat místo na své úspory a děti na státní penze.

Nejvyšší platy dostávají učitelé

Zásadní reformu si podle něj zaslouží i školství ve většině zemí. Je třeba podporovat nadané žáky a schopné učitele. Evropa také nesmí zapomenout na učňovské školství. V roce 2012 se lichtenštejnské školství umístilo na 1. místě jako nejlepší v Evropě. Důkazem významu školství pro budoucnost země je také to, že zaměstnanci ve školství mají nejvyšší platy v Lichtenštejnsku. V roce 2012 činil průměrný plat 6.380 švýcarských franků, ale ve školství téměř o 50 % více – 9.365 švýcarských franků.

Své myšlenky a názory na historii státu a jejich systémů a na problémy moderního státu v novém tisíciletí a možnosti jejich řešení, kníže Hans-Adam II. popsal v roce 2008 v knize „Stát ve třetím tisíciletí“, která od té doby vyšla již ve 14 jazycích (česky Grada Publishing).

V listopadu 2014 kníže oslavil 25 let své a je nutné přiznat, že velmi úspěšné vlády. Země, která je suverénní od roku 1806 (je jedním z nej-

starších bez přerušení existujících států světa), se ještě více otevřela světu. Třetinu z 38.000 obyvatel tvoří cizinci a všichni se těší druhé nejvyšší životní úrovni na světě (152.933 USD/obyv. v 2013). Okolo 39 procent HDP tvoří strojírenství, což je více než např. v Německu (28 procent). Řada zdejších firem patří mezi světové leadery (například HILTI).

Neprávem neznámější je finanční sektor, který generuje 27 procent HDP. Knižectví již dávno není daňovým rájem a i mezi nimi patřilo logicky mezi ty nejmenší (daleko za Švýcarskem a například i členem EU Lucemburskem). Od roku 2009 splňuje požadavky OECD, pokud jde o bankovní tajemství (naopak někteří členové EU mají výjimky až do roku 2017).

Lichtenštejnsko zaměstnává 36 tisíc pracovníků, z nichž polovina denně dojíždí z okolních zemí. Další 30 tisíc pracovníků zaměstnávají lichtenštejnské firmy v zahraničí (v ČR cca 220). Nezaměstnanost se pohybuje okolo 2 procent. Knižectví nemá žádné dluhy, naopak státní obce (ty spouštějí) si vytvořily vysoké rezervy (cca 100 procent ročního rozpočtu).

Také knížecí rodina je bez problémů a skandálů. Všichni se snaží žít běžný život, přestože majetek Liechtensteinů se odhaduje na 4,6 miliard eur. Když se knížeti Hansi-Adamovi II. podařilo v 70. letech minulého století konsolidovat rodinný majetek, zahájil restaurování knížecích sbírek (při jejich strastiřplné evakuaci na konci 2. světové války z Vídně a Moravy byla část vážně poškozena). Lich-

tenstein Princely Collections ve Vaduzu a Vídně dnes patří mezi dvě nejvýznamnější soukromé umělecké sbírky na světě.

Zakoupili pro zámky v regionu

Zatímco jeho otec musel některá cenná díla v 50. a 60. letech 20. století prodávat, aby zajistil nejnútnejší finanční potřeby rodiny a státu, kníže Hans-Adam II. dokupuje další špičková díla. Méně významná nebo ta, která se nehodí do sběratelské koncepce, prodává.

Například v dubnu 2008 v aukci Christies v Amsterdamu bylo prodáno více než 400 uměleckých děl z vídeňských paláců a moravských zámků Liechtenštejnů za 5,4 milionů eur. Několik desítek z nich zakoupilo Ministerstvo kultury ČR pro zámky Lednice, Valtice a Šternberk a soukromí sběratelé v tuzemsku.

V roce 2004 se Hansi-Adamovi II. podařilo splnit dávný sen jeho otce. Nákladem 25 milionů eur dokončil rekonstrukci zahradního paláce Liechtenštejnů ve Vídni a znovu zde otevřel muzeum (bylo uzavřeno v roce 1938). Mezi jeho hlavní magnety patří například obrazy P. P. Rubense ze série Decius Mus nebo Badminton Cabinet – nejdražší kus nábytku na světě, který kníže koupil v roce 2004 v aukci za 27 mil. eur. Nejčennější díla z knížecích sbírek jsou často půjčována na výstavy po celém světě (například Londýn, New York, Praha, Peking). V roce 2013 kníže dokončil rekonstrukci Majorátního paláce na Bankgasse (náklad 100 mil. eur), který byl vážně poško-

zen nálety spojenců v roce 1945.

Jedním z hlavních úkolů knížete Hanse-Adama II. po nástupu na trůn v listopadu 1989, bylo normalizovat styky s Československem a dohodnout se s novou demokratickou vládou na navrácení majetku, který byl po 2. světové válce zkonfiskován občanům jeho země. První část úkolu se mu podařilo splnit až 18. září 2009, kdy došlo po více než 60 letech k obnově diplomatických styků mezi Českou republikou a Lichtenštejnem.

Nezávisle na Černínském paláci se o rozvoj spolupráce s knížecím rodem snažil Jiřihomoravský kraj, na jehož území leží jeho největší umělecký odkaz: Lednicko-valtický areál (od roku 1996 památka UNESCO). V roce 2006 se kníže Hans-Adam II., ministr kultury Petr Štěpánek a hejtman Jiřihomoravského kraje Stanislav Juránek setkali ve Vranově u Brna, kde se nachází hrobka knížecího rodu. V intenzivních kontaktech pokračuje i nový hejtman Michal Hašek.

O navrácení usiluje bez soudních pří

Týden po obnově diplomatických styků kníže 25. září 2009 navštívil jižní Moravu, kam jeho rod vstoupil již roku 1249 (Jindřich I. dostal darem Mikulov od markraběte Přemysla Otakara). Na dotazy novinářů týkající se konfiskace majetku Liechtenštejnů řekl, že se s Českou republikou nechce soudit, a doufá, že jednoho dne bude majetek jeho rodu a dalším občanům navrácen. Kníže současně přislíbil investice do památek a turistické infrastruktury, které by zvýšily zaměstnanost v regionu.

Otevřenou kapitolou vzájemné historie zůstává majetek, který byl v roce 1945 nezákonně zkonfiskován. Tuto smutnou chvíli naší historie podrobně osvětlil výzkum česko-liechtenštejnské komise historiků, která byla ustavena společně vládami obou zemí.

Konfiskace budila již v roce 1945 obavy ministerstev zahraničních věcí a financí, která se přikláněla k finančnímu odškodnění, zatímco komunisty ovládané ministerstva vnitra a zemědělství byla proti a mezinárodně právní závazky republiky je nezajímaly. V roce 1947 se dokonce očekávalo, že Nejvyšší správní soud ČSR všechny konfiskace majetku 38 lichtenštejnských občanů zruší.

Konfiskace majetku občanů cizího a navíc neutrálního státu byla porušením mezinárodně právních závazků Československa. Proto komunistický ministr zemědělství Julius Duriš v roce 1947 prosadil odklad veřejného jednání soudu na „neurčito“. Po „Vítězném únoru“ byla jednání o odškodnění pochopitelně zastavena.

Občané německé národnosti, kteří měli občanství Švýcarska a dalších zemí (dokonce i Rakouska pokud se neprovinili proti Československu), byli po roce 1948 finančně odškodněni (v 60. – 80. letech). Historický výzkum prokázal, jak líceměrně československé úřady s občany Lichtenštejnska jednaly.

Přejme knížeti Hansi-Adamovi II. k jeho významnému životnímu jubileu pevné zdraví, štěstí a spokojenost. My si přejeme, abychom se měli alespoň z poloviny tak dobře, jako obyvatelé alpské monarchie. Každý k tomu může přispět například zájmem o věci veřejné, jako občané Lichtenštejnska.

Autor je historik a publicista